

عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز فرهنگ بومی و نگرش به مصرف مواد مخدر در دانش آموزان متوسطه

هادی سارانی^۱ دکتر حسنعلی ویسکریمی^۲، دکتر عزت‌اله قدم‌پور^۳،

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز فرهنگ بومی با گرایش دانش آموزان دوم متوسطه به مصرف مواد با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیت انجام گرفت. روش این پژوهش همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه پژوهش شامل همه‌ی دانش آموزان دوم متوسطه دوم شهرستان خرم‌آباد بود که در سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۴۰۱ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه ۳۸۰ دانش آموز بود که با روش نمونه گیری طبقه‌ای نسبی انتخاب گردید. ابزار اندازه‌گیری شامل پرسشنامه‌های استاندارد نگرش به اعتیاد نظری (۱۳۸۰)، شخصیت کاستا و مک کری (۱۹۹۲) و پرسشنامه محقق ساخته باورهای فرهنگی بومی بود. نتایج نشان داد که بین باورهای فرهنگی بومی و نگرش دانش آموزان به اعتیاد رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که باورهای فرهنگی بومی بصورت غیرمستقیم از طریق شخصیت بر نگرش دانش آموزان به مصرف مواد تأثیر معناداری دارد. در نتیجه، باورهای فرهنگ بومی می‌تواند، نقش کلیدی در گرایش یا عدم گرایش دانش آموزان به مصرف مواد ایفا کند. بنابراین شناسایی عوامل مخاطره آمیز و تقویت عوامل محافظت کننده فرهنگ بومی می‌تواند، نقش مؤثری در پیشگیری از اعتیاد در میان اقوام مختلف ایرانی داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: عوامل محافظ و خطر ساز فرهنگ بومی - نگرش به اعتیاد - شخصیت

^۱ . دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. hadisarani@yahoo.com

^۲ . دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. veiskarami.h@lu.ac.ir

^۳ . استاد گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. ghadampour.e@lu.ac.ir

مقدمه:

اعتیاد به مواد مخدر یک بیماری عصبی روانپزشکی مزمن است که با مصرف اجباری داروها بدون توجه به پیامدهای منفی و میزان بالای عود حتی پس از دوره‌های طولانی پرهیز مشخص می‌شود (ژائو^۱ و همکاران، ۲۰۲۲). نوجوانی مرحله‌ای کلیدی از رشد است که با دگرگونی‌های عمیق فیزیکی، شناختی، عاطفی، اجتماعی و رفتاری مشخص می‌شود. تغییرات عصبی زیستی زیربنای این فرایندهای پیچیده رشدی ممکن است نوجوانان را مستعد شروع مصرف مواد، ایجاد اختلالات مصرف مواد، و تجربه پیامدهای نامطلوب بالقوه جدی و طولانی مدت مرتبط با مواد کند (گری و اسکوگلیا^۲، ۲۰۱۸). مطابق با تحقیقات مصرف اکثر مواد ممنوعه در نوجوانی شروع می‌شود (حمیدالله^۳ و همکاران، ۲۰۲۰؛ هنگ، پلتزر^۴، ۲۰۱۹). لذا، نوجوانی یکی از مهمترین دوره‌های زندگی برای تجربه سوء مصرف مواد است. از سوی دیگر، خطر سوء مصرف مواد، افراد دارای نگرش ناکارآمد و همچنین افراد دارای نگرش مثبت نسبت به مواد را بیشتر تهدید می‌کند (فولادوند و همکاران، ۲۰۱۷). بنابراین شناسایی عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز مؤثر بر نگرش نوجوانان، تأثیر بسزایی در کاهش نگرش مثبت و تقویت نگرش منفی نسبت به مواد مخدر دارد و از طریق آن می‌توان اقدامات پیشگیرانه مؤثری انجام داد (دنهارد و مورفی^۵، ۲۰۱۳). یکی از عواملی که می‌تواند، نگرش نوجوانان نسبت به مصرف مواد را، تأثیر قرار دهد، فرهنگ بومی است.

نحوه شکل‌گیری فرهنگ و درک آن بر نگرش افراد تأثیر می‌گذارد. بنابراین فرهنگ چارچوبی برای نگرش فرد و منعکس کننده نگرش‌های فرهنگی خاص است (شفحات^۶، ۲۰۲۰). فرهنگ افراد در شکل دادن به رفتارها و باورهای مرتبط با سلامت نقش بسزایی دارد (بتانکورت^۷، ۲۰۰۶). در واقع درک مردم از سلامتی و بیماری می‌تواند، تحت تأثیر فاکتورهای فرهنگی قرار گیرد (عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). از این‌رو، فرهنگ بومی به روش منحصر به فردی بر سلامت روان افراد تأثیر می‌گذارد (گونزالس^۸ و همکاران، ۲۰۲۲). مطالعات، نشان داده شده که فرهنگ بومی از افراد در برابر اختلال مصرف مواد (نومبورا^۹ و همکاران، ۲۰۲۳) و مشکلات سلامت روان (بیر^{۱۰} و همکاران، ۲۰۱۸) محافظت می‌کند.

فرهنگ بومی به شیوه زندگی، آداب و رسوم، رفتار اجتماعی و عقاید و ارزش‌های منتقل شده از نسلی به نسل دیگر اشاره دارد. فرهنگ بومی معمولاً دارای سنت‌های اجدادی و پیوندهای ملی تاریخی با سرزمینی است که نسل‌های نسل مردم در آن زندگی کرده‌اند. بنابراین فرهنگ بومی به سیستم‌های اعتقادی، تجربیات زندگی، دانش، ایده‌ها و مکان‌های ارزشمند مشترک مردمی که به یک سرزمین تعلق دارند، اشاره دارد (رادماچر^{۱۱}، ۲۰۲۳). از مصداق‌های این نوع فرهنگ می‌توان به رفتار خاص یک قوم در مورد مسائل دینی و مذهبی، قصه‌ها و افسانه‌های عامیانه، موسیقی بومی محلی، صنایع دستی، هنجارهای خاص آن قوم در معاشرت با دیگران اشاره کرد. این نوع فرهنگ چون در یک سیر تکاملی طبیعی و بنا به نیازهای واقعی شکل گرفته و نسبت بیشتری با جغرافیا دارد به ندرت دچار اضمحلال شده و به همین جهت آن را اصیل به شمار می‌آورند

1. Zhao & Et al

2. Gray & Squeglia

3. Hamidullah

4. Hong, Peltzer

5. Dennhardt & Murphy

6. Shafahat

7. Betancourt

8. Gonzalez

9. Nombora

10. Bear

11. Rademacher

فرهنگ بومی و شیوه‌های مداخله فرهنگی نقش انکار ناپذیری در پیشگیری و درمان اعتیاد و سایر وقایع آسیب‌زا برای مردم بومی بر عهده دارد (ون دایک^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). در نتیجه، با توجه به نقش باورهای فرهنگی اجتماعی بر ادراک و رفتار افراد نسبت به سوء مصرف مواد (دوگوتاس^۲، ۲۰۲۳) و تأثیر فرهنگ در شکل‌گیری انتظارات افراد (ابوت و چیس^۳، ۲۰۰۸) توجه به فرهنگ بومی برای پیشگیری و درمان اعتیاد ضروری است.

تحقیقات نشان داده که مصرف مواد مخدر یک رابطه نزدیک با فرهنگ، اعتقادات، باورهای دینی، شرایط اقتصادی - اجتماعی و پیشینه تاریخی و موقعیت جغرافیایی هر کشور دارد (مومینی و همکاران، ۱۳۹۸ و میر فردی و شهریاری، ۱۳۹۶). علاوه بر این تحقیقات نشان دهنده نقش شفابخشی فرهنگ بومی در درمان و پیشگیری اعتیاد است (پارک لی و همکاران، ۲۰۱۸^۴؛ سوتو و همکاران^۵، ۲۰۲۲ و راکی و همکاران^۶، ۲۰۱۶). بنابراین، تأکید بر هویت فرهنگی و القای احساس غرور در میراث و سنت‌های معنوی (پلامر و نجوگونا^۷، ۲۰۰۹) و بازیابی فرهنگی که شامل بازیابی هویت قومی قابل دوام و دستیابی به یک شبکه اجتماعی کارآمد و متعهد به بهبودی فرد است، می‌تواند مکانیزمی حفاظتی در برابر سوء مصرف مواد ایجاد کند (ابوت و چیس، ۲۰۰۸). از دیگر عوامل محافظت کننده فرهنگی در برابر اعتیاد می‌توان به پایبندی به ارزش‌های فرهنگی (اپل و توباویل^۸، ۲۰۱۲)، نگرش‌ها و رفتارهای فرهنگی (نسیم و همکاران، ۲۰۱۱)، درک و مداخله ارزش‌های فرهنگی (نیکرسون^۹، ۲۰۱۶)، قدردانی فرهنگی (هیوی و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۴)، فروتنی فرهنگی (کائور لگا و نوینز^{۱۱}، ۲۰۱۲) و هویت فرهنگی قوی (اپل و توباویل، ۲۰۱۲) اشاره کرد.

در فروتنی فرهنگی فرد محدودیت‌های ناشی از دیدگاه فرهنگی خود را درک می‌کند. فروتنی فرهنگی، فرضیات در مورد دیگران را کاهش می‌دهد و آن را با کنجکاوی فعال برای یادگیری تفاوت‌های فرهنگی و نشان دادن حساسیت به نیازهای فرهنگی جایگزین می‌کند (نیکرسون، ۲۰۱۶). همچنین در قدردانی فرهنگی، زمانی که افراد برای یک فرهنگ اهمیت، معنا و ارزش قائل می‌شوند، ممکن است طیفی از ارزیابی‌های مثبت یا منفی ظاهر گردد (اپل و توباویل، ۲۰۱۲). ارزیابی مثبت از فرهنگ فرد با ایجاد احساس خود ارزشمندی، و پیوند با هدف به آرامش کمک می‌کند (کیانگ^{۱۲} و همکاران، ۲۰۰۶).

علیرغم اینکه برخی فرهنگ را یک عامل محافظت کننده می‌دانند (هریس و مک فارلند^{۱۳}، ۲۰۰۰) و عوامل مخاطره‌ای فرهنگ را ناشی از کج روی و انحراف از فرهنگ می‌دانند؛ شواهد نشان می‌دهد که فرهنگ هم دارای عوامل مخاطره‌ای و هم عوامل محافظت کننده است (دوگوتاس، ۲۰۲۳؛ کورنژو^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۰؛ نسیم و همکاران، ۲۰۱۱؛ ریلی و همکاران^{۱۵}، ۲۰۲۰؛ ویلرا و همکاران^{۱۶}،

1. Van Dijk

2. Dogutas

3. Abbott & Chase

4. Park lee & et al

5. Soto

6. Rokey

7. Plummer, Njuguna

8. Epplé, Thubauville

9. Nickerson

10. Huey

11. Kaur, Legha & Novins

12. Kiang

13. Harris, McFarland

14. Cornejo

15. Reilly & Et al

16. Wheelera

۲۰۱۹؛ ریس-گارسیا و همکاران^۱، ۲۰۱۰). بنابراین فرهنگ (بومی / محلی / قومی) هم نقش تسهیل‌گری و هم نقش پیشگیری و شفاف‌بخشی از اعتیاد را در میان دانش‌آموزان ایفا کند.

آنومی، یا از دست دادن هویت فرهنگی یک عامل مخاطره‌ای فرهنگی است. آنومی، یا از دست دادن هویت قومی یا فرهنگی سالم، در میان جمعیت‌های بومی رخ می‌دهد که فرهنگ‌هایشان به دلیل هجوم گسترده و ناگهانی نفوذ خارجی ویران شده است (وستر مایر^۲، ۲۰۰۴). از دست دادن هویت قومی یا قطع ارتباط با ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی سبب شده تا افراد در تلاشی ناموفق برای مقابله با اضطراب وجودی خود به الکل و مواد روی آورند (مک کورمیک، ۲۰۰۰). به همین دلیل، بزرگان بومی آمریکا معتقدند که بسیاری از مشکلات سوء مصرف مواد با از دست دادن فرهنگ سنتی مرتبط است. (سلمکو، وود، تورمن^۳، ۲۰۰۶).

یکی دیگر از مخاطرات فرهنگی بی‌اعتمادی فرهنگی است. بی‌اعتمادی فرهنگی به احساس بدگمانی نسبت به افراد جریان اصلی اشاره دارد (کیم، کندال و چئون^۴، ۲۰۱۶). برخلاف تأثیرات مفید دینداری و اعمال خانوادگی، بی‌اعتمادی فرهنگی تأثیر نامطلوبی روی افراد دارد. نگرش‌های بی‌اعتمادی فرهنگی پیش‌بینی‌کننده افزایش مصرف مواد در نوجوانان و جوانان است. نوجوانانی که به شدت مشکوک و منتقد رفتار جریان اصلی جامعه هستند؛ افزایش مصرف مواد بیشتری را بویژه در زمینه‌ی بی‌نظمی اجتماعی از خود بروز داده‌اند (نسیم و همکاران^۵، ۲۰۱۱).

تحقیقات نشان می‌دهد که در مقایسه با سایر گروه‌های قومی ایالات متحده، بومیان بالاترین میزان وابستگی به الکل و سایر مواد مخدر را دارند همچنین تحقیقات نشان داده که نوجوانان بومی آمریکایی بالاترین میزان مصرف مواد و اختلالات مرتبط با مواد را دارند (گوئنزل، دای، دین^۶، ۲۰۲۳؛ سوتو و همکاران، ۲۰۲۲). یکی از تأثیرگذارترین عوامل مؤثر بر گرایش بومیان به مواد و الکل هنجارها و باورهای تشویق‌کننده یا تسهیل‌گر است. این باورها یکی از عوامل مخاطره‌ای فرهنگ بومی است و در میان اقوام مختلف ایران نیز وجود دارد. این هنجارها به طور متنوع و گاهی در هم آمیخته، زمینه‌هایی اجتماعی و گروهی را برای مصرف مواد فراهم می‌کند. مطابق تحقیقات مختلف باورهای تسهیل‌گر/ تشویق‌کننده یکی از دلایل اصلی گرایش جوانان به اعتیاد است (صدیق سروسرستانی و قادری، ۱۳۸۹؛ حسینی، ۱۳۹۷؛ حسین زاده فرمی و صادقی ده چشمه، ۱۳۹۸؛ مومبینی و همکاران، ۱۳۹۸؛ میر فردی و شهریار، ۱۳۹۶). از دیگر عوامل مخاطره آمیز فرهنگ بومی می‌توان به تقابل فرهنگ‌ها (کارواخال و یانگ^۷، ۲۰۰۹)، انحطاط فرهنگی (مک کورمیک^۸، ۲۰۰۰) و از هم گسیختگی جامعه اشاره کرد. بنابراین، فرهنگ بومی علاوه بر نقش درمانی و پیشگیری (محافظتی)، نقش تسهیل‌گری (مخاطره‌ای) هم دارد. با این حال ادبیات فاقد تعریف و توصیه‌های منسجمی برای نحوه‌ی عملیاتی کردن و ارزیابی درمان مبتنی بر شایستگی فرهنگ بومی در درمان اعتیاد است (گارفینکل^۹، ۲۰۰۳).

مطالعات نشان می‌دهد که زمینه فرهنگی نقش اساسی در چگونگی درک خود و نحوه بیان شخصیت دارد (بنجامین، گوان^{۱۰}، ۲۰۲۰). فرهنگ شخصیت را شکل می‌دهد زیرا افراد همیشه در محیط‌های فرهنگی قرار می‌گیرند (اویسرمن^{۱۱}، ۲۰۱۷). فرهنگ زمینه

¹. Reyes-García

². Westermeyer

³. Szelemko, Wood, Thurman

⁴. Kim, Kendall, & Cheon

⁵. Nasim

⁶. Guenzel, Dai, Dean

⁷. Carvajal & Young

⁸. McCormick

⁹. Gonzalez, Garfinkle

¹⁰. Benjamin, Guan

¹¹. Oyserman

را برای عواطف، انگیزه‌ها، شناخت‌ها و رفتارهای افراد فراهم می‌کند. در واقع، الگوهای نسبتاً پایداری که بیانگر شخصیت هستند و جنبه‌های اساسی زندگی، همه در فرهنگ قرار دارند (لو، بنت - مارتینز و وانگ^۱، ۲۰۲). فرهنگ به روش‌های پیچیده‌ای بر شخصیت تأثیر می‌گذارد. یکی از اولین تأثیرات فرهنگ بر شخصیت اغلب ضمنی است و بدون آگاهی افراد عمل می‌کند. همانطور که افراد به زندگی روزمره خود می‌پردازند، عناصر ظریف و پیچیده محیط فرهنگی خود را به طور ناخودآگاه جذب می‌کنند، از جمله نمادهای فرهنگی می‌توان به باورها، ارزش‌ها، هنجارها و عملکردها اشاره کرد (چیو و همکاران^۲، ۲۰۱۰). دومین تأثیر فرهنگ بر شخصیت متکثر است. هر فرد به گروه‌های فرهنگی متعددی تعلق دارد، بنابراین شخصیت تا حدی تحت تأثیر عناصر فرهنگ‌های متعدد است که دائماً در حال تعامل و تکامل هستند (موریس و همکاران^۳، ۲۰۱۵). سومین تأثیر فرهنگ بر شخصیت، به جای قطعی، احتمالی است. یک فرهنگ ممکن است اعضای خود را به تفکر، احساس و رفتار به شیوه‌های خاصی متمایل کند، اما افراد دیگر در همان فرهنگ عناصر فرهنگی آن را به طور متفاوتی درونی می‌کنند. آنچه یک فرد درونی می‌کند به عوامل متعددی از جمله خلق و خوی، تربیت، تحصیلات و اینکه چه عناصر فرهنگی در محیط محلی فرد برجسته است، بستگی دارد (لو و همکاران^۴، ۲۰۲۳). تحقیقات مختلف جامعه شناختی و روانشناختی نشان می‌دهد ویژگی‌های فرهنگی یک جامعه تفاوت‌های شخصیتی بارزی را در میان افراد آن جامعه در مقایسه با سایر جوامع ایجاد می‌کند. بنابراین فرهنگ بومی اقوام مختلف ایرانی با ویژگی بارزی که دارد، تأثیری عمیقی بر روی شخصیت نوجوانان بر جا می‌گذارد. البته رابطه فرهنگ و شخصیت رابطه‌ای دو طرفه است و هر کدام می‌تواند بر دیگری اثر بگذارد. مثلاً در برخی فرهنگ‌ها ویژگی‌های شخصیتی چون برونگرایی و در برخی جوامع فرهنگی ویژگی درونگرایی شکل می‌گیرد. شخصیت یکی از عوامل آسیب‌پذیری نوجوانان برای مصرف و تداوم آن مشخص شده است (هاستوفسکی، پروکوپ^۵، ۲۰۱۸). شخصیت یک پیش‌بینی کننده قوی رفتار اعتیاد آور است (ناعمی و تاج آبادی، ۱۳۹۶). در واقع شخصیت نحوه‌ی تعامل فرد با عوامل آسیب‌زا را تعیین می‌کند (هاستوفسکی، پروکوپ، ۲۰۱۸). بنابراین شخصیت می‌تواند یک عامل مخاطره‌ای بالقوه و یا یک عامل محافظت کننده عمده از اعتیاد به حساب آید. بررسی‌ها نشان داده که ویژگی‌های شخصیتی به عنوان عوامل زمینه‌ساز و تعدیل کننده نقش برجسته‌ای در شروع مصرف مواد، تداوم، پیشگیری و درمان اعتیاد دارد. بنابراین در پژوهش حاضر به دلیل تأثیر عمیق شخصیت بر هیجان خواهی، خودپنداره، سرسختی و تأثیری که در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر دارد، مورد توجه قرار گرفته است.

از میان عوامل محافظت کننده و مخاطره آمیز سوء مصرف مواد، نگرش افراد از بارزترین عواملی است که مورد توجه جامعه شناسان و روانشناسان قرار گرفته است (ناعمی و تاج آبادی، ۱۳۹۶). در نتیجه، دانشی که از شناسایی عوامل خطر ساز و محافظت کننده به دست می‌آید، می‌تواند برای هدایت، برنامه‌ریزی، طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری از سوء مصرف مواد در میان دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد. براساس بررسی‌های انجام شده پژوهشی در مورد بررسی رابطه بین فرهنگ بومی (قومی/ محلی) و نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیت یافت نشد. اما تحقیقات نشان داده که فرهنگ بومی / محلی نقش تسهیل‌گری در گرایش به اعتیاد در افراد جامعه محلی بر عهده دارد (مومبینی و همکاران، ۱۳۹۸). همچنین نتایج تحقیقات نشان داده که فرهنگ بومی / محلی نقش درمانی، (شفابخشی) و پیشگیری از اعتیاد را هم برعهده دارد (آلدرت و همکاران^۵،

¹ Lu, Benet-Martínez & Wang

² Chiu

³ Morris

⁴ Hostovesky, Prokop

⁵ Alderete & Et al

۲۰۱۶؛ گینزبری^۱، ۲۰۱۷؛ موناکو و همکاران^۲، ۲۰۲۰؛ روان و همکاران^۳، ۲۰۱۴؛ ماینا و همکاران^۴، ۲۰۲۰ و دوان و همکاران^۵، ۲۰۱۰). نقش مخاطره‌ای (تسهیل‌گری) و همینطور نقش شفابخشی (محافظتی) فرهنگ بومی در درمان و پیشگیری اعتیاد کمتر مورد توجه متخصصان این حوزه قرار گرفته است. بنابراین لازم است، عوامل مخاطره آمیز و محافظت کننده فرهنگ بومی / محلی مورد توجه جدی قرار گیرد. هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش شفابخشی (درمانی) و پیشگیری کنندگی فرهنگ بومی در نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیتی است. در واقع هدف از پژوهش این بوده که مشخص کند آیا فرهنگ بومی به عنوان یک عامل مخاطره آمیز و یا محافظت کننده با نگرش دانش‌آموزان به مصرف مواد در ارتباط دارد یا نه؟ و اینکه آیا شخصیت می‌تواند این رابطه را تحت تأثیر قرار دهد، یا نه؟ بنابراین در پژوهش حاضر، به دنبال پاسخگویی به این سؤال هستیم که آیا رابطه بین فرهنگ بومی / محلی با نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد با نقش واسطه‌ای ویژگی‌های شخصیت دارای برازش مناسبی می‌باشد؟ بنابراین، ضمن بررسی برازش مدل پیشنهادی فرضیات زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱- باورهای فرهنگ بومی / محلی بر نگرش دانش‌آموزان به مصرف مواد تأثیر دارد.

۲- باورهای فرهنگ بومی / محلی بر نگرش دانش‌آموزان به مصرف مواد با نقش واسطه‌ای شخصیت تأثیر دارد.

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر همبستگی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان متوسطه دوم شهرستان خرم‌آباد در سال ۱۴۰۰-۱۴۰۱ به تعداد ۸۴۴۲ دانش‌آموز تشکیل می‌دادند. حجم نمونه مورد مطالعه با توجه به جدول کرجسی - مورگان ۳۸۰ نفر برآورد شده است. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی استفاده شد. با توجه به نسبت دانش‌آموزان دختر و پسر در جامعه حجم نمونه برای هریک از گروه دختران و پسران به ترتیب ۲۱۸ و ۱۶۲ انتخاب گردید و به پرسشنامه‌های پژوهش پاسخ دادند، سپس برازش مدل مذکور از طریق معادلات ساختاری و با نرم‌افزار ایموس بررسی گردید.

ابزار پژوهش

پرسشنامه نگرش به اعتیاد: این پرسشنامه در مورد نگرش نسبت به اعتیاد و مواد مخدر است که به صورت فرم الف و ب توسط نظری (نظری، ۱۳۸۰) ساخته شده است. این پرسشنامه به صورت لیکرتی نمره‌گذاری شده و در مورد ماده‌های مساعد (نگرش مثبت به اعتیاد) به هر یک از پاسخ‌های کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، کاملاً مخالفم به ترتیب نمره‌های ۵، ۴، ۳، ۲، ۱ داده می‌شود و در مورد ماده‌های نامساعد یا نگرش منفی به اعتیاد، نمره‌گذاری به ترتیب معکوس انجام می‌شود. بنابراین دامنه نمرات فرد در این پرسشنامه بین ۳۲ تا ۱۶۰ در نوسان خواهد بود و کسب نمره بالاتر نشانگر نگرش مساعد و مطلوب نسبت به اعتیاد و مصرف مواد مخدر است. وی برای تعیین اعتبار صوری آیتم‌های مقیاس و نیز بررسی قوت و ضعف آیتم‌ها، از نظر اساتید روانشناسی استفاده کرده است و همه آنها نظر مساعد و موافقی درباره اعتبار مقیاس داشته‌اند. فرم اولیه مقیاس دارای ۶۴ آیتم بوده که آنها نیز به دو نیمه تقسیم شده‌اند تا در مقیاس، دو فرم موازی بدست آید. نتایج نشان داد که همبستگی بین دو فرم الف و ب برابر ۰/۸۲ است و دو مقیاس به میزان بالا و رضایت بخشی با یکدیگر موازی هستند یعنی به احتمال ۰/۸۲ فرم الف مقیاس به همان میزان وضعیت

1. Gainsbury

2. Monaco

3. Rowan

4. Maina

5. Duane

نگرش فرد را مشخص می‌سازد که فرم ب مشخص می‌کند. نتایج بدست آمده در مورد مقیاس نگرش ساخته شده نشان می‌دهد که مواد مقیاس از همسانی خوبی برخوردارند. ضریب آلفای کرونباخ در فرم الف برابر ۰/۸۱ و در فرم ب برابر با ۰/۸۶ است (پورچناری و گلزاری، ۱۳۸۷). در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ برای پرسشنامه مذکور ۰/۸۴ برآورد گردید.

پرسشنامه باورهای فرهنگی بومی: پرسشنامه باورهای فرهنگی بومی، یک پرسشنامه ترکیبی است که بر اساس گویه‌های محقق ساخته و گویه‌های اعتبار یابی شده از مطالعات پیشین (صدیق سروستانی و قادری، ۱۳۸۹؛ حسینی، ۱۳۹۷؛ حسین زاده فرمی، صادقی ده چشمه، ۱۳۹۸؛ مومینی، حسین‌زاده و مومینی، ۱۳۹۸؛ میر فردی و شهریاری، ۱۳۹۶) و مقالات ترجمه شده ساخته شده است. این پرسشنامه از دو بخش درست شده است. یک بخش به نقش تسهیل کنندگی نگرش‌های فرهنگی نسبت به اعتیاد در دانش‌آموزان می‌پردازد و در بخش دیگر نقش درمانی و شفابخشی (پیشگیری) فرهنگ در اعتیاد مورد توجه قرار می‌گیرد. همچنین برای تعیین اعتبار پرسشنامه فوق از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید روانشناسی استفاده شده است. همچنین در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ پرسشنامه ذکر شده ۰/۷۶ برآورد گردید.

پرسشنامه شخصیت:

پرسشنامه پنج عاملی نئو فرم بلند (NEO-PI-R) توسط (کاستا و مک کری^۱، ۱۹۹۲) ساخته شد. این پرسشنامه برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی در پنج عامل برون‌گرایی (E)، روان‌رنجوری (N)، وظیفه‌شناسی یا با وجدان بودن (C)، گشودگی نسبت به تجربه یا انعطاف‌پذیری (O) و تطابق‌پذیری یا توافق و یا دلپذیری (A) تهیه شده است و مشتمل بر ۲۴۰ گویه است. پرسشنامه پنج عاملی شخصیت و فرم تجدید نظر شده آن برای جمعیت بهنجار تهیه شده و در طی ربع قرن گذشته بیشترین استفاده در کاربست‌های پژوهشی و بالینی را داشته است. پس از آن که نظریه پنج عاملی شگل گرفت تحقیقات زیادی به منظور بررسی میزان اعتبار و روایی آن صورت گرفته است. مک کری و کاستا نشان دادند که در هر پنج عامل شخصیت، یکپارچگی و جامعیت وجود دارد (کاستا و مک کری، ۱۹۸۷). این پرسشنامه در ایران توسط سبک‌رو، حق‌بین و ابراهیم‌زاده (۱۳۹۵) مورد استفاده قرار گرفته و آلفای کرونباخ هریک از ابعاد شخصیت (روان‌رنجوری، با وجدان بودن، گشودگی نسبت به تجربه، برون‌گرایی و سازگاری) به ترتیب ۰/۸۹، ۰/۸۳، ۰/۷۱، ۰/۷۴ و ۰/۷۴ گزارش گردید. لازم به ذکر است که در در پژوهش حاضر، آلفای کرونباخ کل پرسشنامه مذکور ۰/۷۸ برآورد گردید. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده بعد از بررسی پیش فرض‌های معادلات ساختاری، برازندگی مدل مورد از طریق شاخص‌های برازش مورد بررسی قرار گرفت و ادامه نیز به آموزن فرضیه‌های مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش:

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها ابتدا برازش مدل پیشنهادی مورد بررسی قرار گرفت که این نتایج در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

¹. Costa and McCree

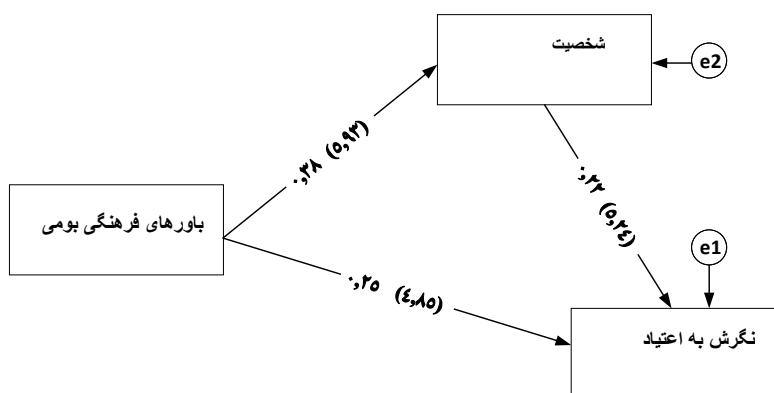
جدول شماره ۱: شاخص‌های برازش مدل پیشنهادی

شاخص‌ها	مقادیر	دامنه مورد قبول	نتیجه
مجذور خی (χ^2)	۹۶/۳۳	$> ۰/۰۵$	-
درجه آزادی (df)	۳	-	-
مجذور خی بر درجه آزادی (χ^2/DF)	۱/۲۸	< ۵	مطلوب
ریشه میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA)	۰/۰۵۸	$< ۰/۰۸$	مطلوب
شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	۰/۹۷۶	$> ۰/۹۰$	مطلوب
شاخص توکر-لویس (TLI)	۰/۹۷۴	$> ۰/۹۰$	مطلوب
شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۶۱	$> ۰/۹۰$	مطلوب

باتوجه به جدول شماره (۱) چون نسبت مجذور خی به درجه آزادی (۱/۲۸) کمتر از ۵ است، مقادیر شاخص جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA=0/08) کمتر از 0/08 بوده و همچنین مقادیر شاخص نیکویی برازش (GFI= ۰/۹۶۱)، شاخص برازش غیرهنجار تاکر-لویس (TLI= ۰/۹۷۴) و شاخص برازش تطبیقی (CFI=0/۹۷۶) با ملاک‌های مورد نظر همخوانی دارند، لذا مدل ارائه شده از برازش مناسبی برخوردار است.

همانگونه که در جدول فوق مشاهده می‌شود، شاخص‌های برازندگی مدل پیشنهادی معنادار بوده که نشان دهنده‌ی برازش مدل پیشنهادی در حد مطلوب است.

در مرحله بعد روابط مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای پژوهش با توجه به مدل ارائه شده (شکل ۱) مورد بررسی قرار گرفت.

شکل شماره ۱ الگوی مدل پیشنهادی تأثیر باورهای فرهنگی بر نگرش به اعتیاد با نقش واسطه‌ای شخصیت

چنانچه نتایج در شکل شماره ۱ نشان می‌دهد ضریب استاندارد مسیر باورهای فرهنگی به نگرش به اعتیاد شده برابر با ۰/۲۵ می‌باشد (β=۰/۲۵) که در سطح تعیین شده P<۰/۰۵ معنادار می‌باشد (Sig=0.001, t-value=4.85). بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که افزایش/کاهش باورهای فرهنگی (بومی) می‌تواند بصورت مستقیم باعث افزایش/کاهش نگرش به مصرف مواد مخدر گردد. نتایج مذکور در قالب جدول زیر بصورت خلاصه ارائه شده است.

جدول شماره ۱: تأثیر مستقیم باورهای فرهنگی (بومی) بر نگرش به مصرف مواد مخدر

نتیجه	CR	ضریب مسیر	نوع متغیر	
			وابسته	مستقل
تأیید	۴/۸۵	۰/۲۵	نگرش به مصرف مواد مخدر	باورهای فرهنگی (بومی)

بنابراین فرضیه پژوهش مذکور مبنی بر اثر مستقیم و معنادار باورهای فرهنگی (بومی) بر نگرش به مصرف مواد مخدر در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر خرم آباد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

همچنین، همانگونه که در شکل شماره ۱ مشخص است نتایج نشان داد مسیر مستقیم فرهنگ بومی به شخصیت (β=۰/۳۸، ۵/۹۳ CR=) و همچنین مسیر مستقیم شخصیت به نگرش به مصرف مواد مخدر (β=۰/۲۲، ۵/۲۴ CR=) معنادار می‌باشد و باتوجه به ضرایب مستقیم مسیرها، می‌توان ضریب غیرمستقیم را محاسبه نمود که مقدار ۰/۰۸ بدست می‌آید (۰/۳۸×۰/۲۲). حال معناداری این ضریب غیرمستقیم را می‌توان به طریق آزمون سوبل به طریق زیر نشان داد:

$$Z_{\text{Value}} = \frac{5.93 \times 5.24}{\sqrt{5.93^2 + 5.24^2}} = 3.93$$

جدول زیر نشان دهنده اطلاعات مربوط به آزمون این فرضیه می‌باشد.

جدول شماره ۲: تأثیر غیرمستقیم فرهنگ بومی با میانجیگری شخصیت بر نگرش به مصرف مواد مخدر

نتیجه	عدد معناداری	ضریب مسیر			نوع متغیر		
		کل	غیرمستقیم	مستقیم	وابسته	میانجی	مستقل
تأیید	۳/۹۳	۰/۳۳	۰/۰۸	۰/۲۵	نگرش به مصرف مواد مخدر	شخصیت	فرهنگ بومی

باتوجه به اینکه عدد معناداری این آزمون بیشتر از حد مطلوب بوده است (Z>۱/۹۶) بنابراین این فرضیه تأیید می‌شود. در واقع فرهنگ بومی قادر است با میانجی‌گری شخصیت بر نگرش به مصرف مواد مخدر بر دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر خرم آباد تأثیر گذار باشد.

بحث و نتیجه‌گیری:

همانگونه که نتایج جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، باورهای فرهنگی (بومی / محلی) بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به مواد تأثیر دارد. مطابق با بررسی‌های انجام شده، پژوهشی در ارتباط با نقش فرهنگ بومی در نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد یافت نشد، اما تحقیقات گویای نقش تسهیل‌گری فرهنگ (بومی) در گرایش به اعتیاد است (صدیق سروستانی و قادری، ۱۳۸۹؛ حسینی، ۱۳۹۷؛ حسین زاده فرمی، صادقی ده چشمه، ۱۳۹۸؛ مومبینی، حسین زاده و مومبینی، ۱۳۹۸؛ میر فردی و شهریاری، ۱۳۹۶). همچنین، نتایج تحقیقات مختلف حاکی از نقش فرهنگ بومی / قومی در شفابخشی (درمان)، پیشگیری و یا کاهش اعتیاد است (آلدتره و همکاران،

۲۰۱۶؛ گینزبری، ۲۰۱۶؛ موناکو و همکاران، ۲۰۲۰؛ روان و همکاران، ۲۰۱۴، ماینا و همکاران، ۲۰۲۰ و شل، نیومن و فانگ^۱، ۲۰۱۰). بنابراین، می‌توان نتایج پژوهش حاضر را بطور کلی با تحقیقات ذکر شده همسو دانست. در تبیین تأثیر گذاری فرهنگ بومی در نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد می‌توان گفت که فرهنگ دارای عوامل مخاطره‌ای متعددی از جمله باورها و هنجارهای تشویق کننده، تقابل فرهنگ‌ها، انحطاط فرهنگی، گسیختگی جامعه و بی‌اعتمادی فرهنگی است که می‌توانند، نوجوانان را در معرض رفتارهای پرخطر از جمله اعتیاد قرار دهد. علاوه بر این آنومی یا از دست دادن هویت قومی سالم یک عامل مهم در گرایش به اعتیاد محسوب می‌شود به گونه‌ای که سلمکو، وود، تورمن (۲۰۰۶) معتقدند که بسیاری از مشکلات سوء مصرف مواد با از دست دادن فرهنگ سنتی مرتبط است. بنابراین باتوجه به خطراتی در فرهنگ‌های سنتی و بومی ایران از جمله (قوم لر) وجود دارد، گرایش نوجوانان به اعتیاد دور از ذهن نیست. همچنین، نتایج پژوهش (مک کورمیک، ۲۰۰۰) نشان داد که رها شدن ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی بومی، بسیاری از مردم (بومی) را در یک زندگی دردناک و بی‌معنا قرار داده و سبب شده بسیاری از افراد به مواد مخدر یا مشروبات الکلی پناه ببرند تا اضطراب وجودی و دردهای خود را فراموش کنند. برای مراجعان بومی، درمان اعتیاد که امکان بازگشت به ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی آنها را فراهم می‌کند، منجر به کشف معنای زندگی و در نتیجه بهبودی می‌شود. لذا عوامل محافظتی فرهنگی مانند پایبندی به فرهنگ سنتی، ارزش‌ها، اصول اخلاقی و اعتقادی، هویت فرهنگی قومی و می‌تواند، سنگر مستحکمی در برابر اعتیاد ایجاد نماید. از طرفی فرهنگ ایرانی - اسلامی که حاصل تعامل فعال و سازنده اسلام با فرهنگ و تمدن تاریخ‌ساز ایران است، با تأثیر بر روی همه ارکان زندگی افراد، موجب پرورش ویژگی‌های مثبتی مانند خویش‌داری، تاب‌آوری و عزت نفس در نوجوانان شده است. بنابراین نوجوانان با پایبندی به فرهنگ بومی و فرهنگ اسلامی و ایجاد عوامل محافظت کننده می‌توانند، سپر مستحکمی در برابر گرایش به اعتیاد ایجاد کنند. همچنین یکی از روش‌های مؤثر حفظ و ارتقای فرهنگ جامعه خانواده است. خانواده توسط سوء مصرف کنندگان بومی به عنوان دومین عامل مداخله‌ای مهم پس از حمایت معنوی توصیف می‌شود. بنابراین می‌توان ادعا کرد که خانواده هنوز در جوامع بومی، نهادی مرکزی است. از آنجاکه که سوء مصرف مواد با باورهای فرهنگی سنتی بومیان در مورد شجاعت، فروتنی و سخاوت و شرافت خانواده در تضاد است، تمامیت فرهنگی می‌تواند به عنوان یک عامل پیشگیری کننده و هم به عنوان یک عامل درمانی در سوء مصرف مواد عمل کند.

علاوه بر این پژوهش (شل، نیومن و فانگ، ۲۰۱۰) نشان داد که سطوح بالاتر جهت‌گیری فرهنگی غربی (فاصله گرفتن از فرهنگ بومی) باعث افزایش انتظارات مثبت، کاهش انتظارات منفی و کاهش خودکارآمدی و در نتیجه نوشیدن بیشتر الکل در نوجوانان می‌گردد. بنابراین، جهت‌گیری فرهنگی بر نوشیدن الکل نوجوانان تأثیر می‌گذارد و این تأثیر تا حدی از طریق تأثیر جهت‌گیری فرهنگی بر انتظارات نوجوانان به نوشیدن الکل از طریق نقش واسطه‌ای خودکارآمدی است. داشتن جهت‌گیری فرهنگی غربی بیشتر و جهت‌گیری سنتی کمتر منجر به نوشیدن بیشتر الکل، خودکارآمدی کمتر و خطر بیشتر افزایش انتظارات الکلی می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که فاصله گرفتن از ارزش‌های فرهنگی بومی با گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر و مصرف مواد رابطه دارد.

همچنین، نتایج نشان داد که متغیر فرهنگ بومی بطور غیرمستقیم از طریق ویژگی شخصیت بر نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد تأثیر دارد. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته پژوهشی در این زمینه انجام نشده است. اما نتایج تحقیق (هافستد و مک کری^۲، ۲۰۰۴)

¹. Shell, Newman & Fang

². Hofstede & McCrae

نشان داد که نمرات بدست آمده از ویژگی‌های شخصیت در ۳۳ کشور مورد بررسی با نمرات بعد فرهنگی دارای همبستگی است. بنابراین می‌توان نتایج پژوهش حاضر را با آنها همسو دانست. در تبیین این نتایج باید در نظر داشت که شخصیت و فرهنگ رابطه‌ای دو طرفه دارند. تحقیقات مختلف جامعه شناختی و روانشناسی نشان می‌دهد که ویژگی‌های فرهنگی یک جامعه تفاوت‌های شخصیتی بارزی را در میان اعضای آن جامعه در مقایسه با سایر جوامع ایجاد می‌کند. برای مثال، فرهنگ‌های مختلف ویژگی‌های شخصیتی متفاوتی مانند، برون‌گرایی، درون‌گرایی، هیجان‌پذیری آرامش و دوری از هیجان را در اعضای خود شکل می‌دهند. هر یک از این خصوصیات شخصیتی اثرات متفاوتی بر فرهنگ و گرایش به اعتیاد در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند. به عنوان نمونه تحقیقات مختلف از هیجان‌خواهی به عنوان عامل آمادگی به اعتیاد یاد کرده‌اند (مام شریفی و همکاران، ۱۳۹۸). در نتیجه با توجه به ویژگی‌های دوران نوجوانی و هیجان‌خواهی نوجوانان گرایش به رفتارهای پرخطر بخصوص زمانی که با موانع و مخاطرات فرهنگی مواجه می‌گردد، دور از انتظار نیست. همانطور که شخصیت افراد متأثر از فرهنگ جامعه است، شخصیت نیز تأثیرات متقابل و ظرفیتی بر فرهنگ اعمال می‌کند. هیجان‌خواهی نوجوانان می‌تواند، فرهنگ و رابطه آن با نگرش به اعتیاد را تحت تأثیر قرار دهد. موقعیت‌های عاطفی، انگیزشی و شناختی (ویژگی‌های شخصیتی) توسط محیط شکل می‌گیرد، همچنین، این ویژگی‌های شخصیتی بر واکنش‌های نوجوان نسبت به محیط و موقعیت‌هایی که انتخاب می‌کنند، تأثیر می‌گذارد. بنابراین افراد شخصیت خود را از طریق یک فرآیند پویا، مستمر و معامله متقابل با محیط خود توسعه می‌دهند. در پژوهش حاضر ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان بر رابطه‌ی فرهنگ بومی و نگرش به اعتیاد را تأثیر گذاشته‌اند. علاوه بر این، مدل پنج عاملی شخصیت (گشودگی به تجربه، برون‌گرایی، موافق بودن، وظیفه شناسی و روان رنجوری) که یکی از پذیرفته شده‌ترین مدل‌های شخصیتی ساختاری را پیشنهاد می‌کند، می‌تواند، به شکل‌های مختلفی رابطه فرهنگ با نگرش به اعتیاد در دانش‌آموزان تحت تأثیر قرار دهد. تحقیقات در مورد نقش هر یک از ۵ عامل شخصیتی بجز روان رنجوری متفاوت است. مثلاً در تحقیق (امان الهی و همکاران، ۱۳۹۲) نشان داد که برون‌گرایی با اعتیاد رابطه منفی دارد در حالی که در پژوهش (دوبی و همکاران^۱، ۲۰۱۰) نشان داد که افراد معتاد در برون‌گرایی نمرات بالایی دارند. ویژگی شخصیتی برون‌گرایی، شامل ویژگی‌هایی از قبیل تحریک‌پذیری، میل به برقراری روابط بین فردی، پرحرفی، اعتماد به نفس و ابراز هیجانات و احساسات به مقدار زیاد، می‌باشد. بنابراین، افراد دارای ویژگی برون‌گرایی با ابراز احساسات و اعتماد به نفس بالا می‌توانند، نگرش منفی خویش را نسبت به مصرف مواد حتی زمانی که در مقابل مخاطرات فرهنگی (از جمله هنجارهای تسهیل‌گر) قرار می‌گیرند، حفظ نمایند. روان رنجوری یک تمایل طولانی‌مدت به یک حالت عاطفی منفی یا اضطراب است. روان رنجوری یک بیماری نیست بلکه یک ویژگی شخصیتی است. روان رنجورخویی تمایل به تجربه تأثیرات منفی از جمله خشم، اضطراب، خودآگاهی، تحریک-پذیری، بی‌ثباتی عاطفی و افسردگی است. افراد با سطوح بالای روان رنجورخویی به استرس محیطی واکنش ضعیفی نشان می‌دهند، موقعیت‌های معمولی را تهدیدآمیز تفسیر می‌کنند و می‌توانند ناامیدی‌های جزئی را به عنوان ناامیدکننده‌ای طاقت فرسا تجربه کنند. در مجموع، روان رنجورخویی یک حوزه اساسی از شخصیت است که پیامدهای سلامت عمومی زیادی دارد و بر طیف وسیعی از نگرانی‌های مرتبط با سلامت روانی و جسمی تأثیر می‌گذارد. این امر به وقوع بسیاری از پیامدهای مضر زندگی کمک می‌کند و همچنین توانایی افراد را برای رسیدگی مناسب به آنها مختل می‌کند. روان رنجوری مدتهاست که به عنوان یکی از حوزه‌های مهم و قابل توجه شخصیت شناخته شده است و به طور فزاینده‌ای به عنوان یک حوزه اساسی اختلال شخصیت و به طور کلی آسیب شناسی روانی شناخته می‌شود (ویدیگر و التمان^۲، ۲۰۱۷)

¹. Dubey

². Widiger & Oltmanns

مطابق تحقیقات (زرگر و غفاری، ۲۰۰۹ و کانگ^۱، ۲۰۲۲) ویژگی روان رنجوری با اعتیاد رابطه مثبت دارد بنابراین با توجه به نظریه‌های خود انحرافی و نظریه رفتار مشکل‌ساز که مصرف مواد مخدر را نتیجه ویژگی‌های شخصیتی می‌داند (کانگ، ۲۰۲۲)، هر یک از ویژگی‌های روان رنجوری مانند (گرایش کلی به احساسات منفی، احساس شک به خود، احساس اضطراب یا تحریک پذیری، ثبات عاطفی ضعیف، افسردگی، ناتوانی در کنترل استرس و ناراحتی، خجالتی بودن، تغییرات خلق و خو، عدم انعطاف پذیری، نگرانی مزمن در مورد مسائل مختلف، تمایل به تفسیر موقعیت‌های خنثی به عنوان موقعیت تهدیدکننده، بزرگ‌نمایی مشکلات جزئی، احساس ناامیدی یا عصبانیت در مورد وقایع روزمره، احساس ترس یا احساس گناه و عزت نفس پایین) می‌تواند، سبب نگرش مثبت نوجوانان به مصرف مواد گردد. بنابراین وقتی دانش‌آموز دارای ویژگی روان رنجوری در مقابل موانع و مخاطرات فرهنگی قرار می‌گیرد، به خاطر عدم مهارت‌های لازم به اعتیاد و رفتارهای پرخطر دیگر گرایش پیدا می‌کند. از طرف دیگر ویژگی‌های منفی شخصیت روان رنجوری مانع استفاده فرد از ویژگی‌های مثبت فرهنگ بومی و ظرفیت بی‌نظیر معنویت و دستورات دین مبین اسلام در پرورش ویژگی‌های مثبت و تاب‌آوری نوجوانان و اعضای جامعه در برابر آسیب‌ها و مشکلات می‌گردد. همچنین، مطابق تحقیقات (مغانلو و والیوند، ۱۴۰۱؛ ماشریفی و همکاران، ۱۳۹۹؛ کانگ، ۲۰۲۲؛ وینترز، مالوف و شوت^۲، ۲۰۲۲)، علاوه بر ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی و روان رنجوری سایر ویژگی‌های شخصیتی (خوشایندی، وظیفه‌شناسی و انعطاف‌پذیری) هم به شکل‌های مختلف سبب گرایش مثبت یا منفی دانش‌آموزان به اعتیاد و مواد مخدر می‌گردد. لذا، ویژگی‌های شخصیتی که متأثر از فرهنگ هستند، خود نیز می‌توانند منشأ تغییرات ظرفیتی در فرهنگ (بومی) شوند. بنابراین شخصیت و هر یک از ۵ عامل شخصیتی (بطورکلی) می‌تواند، رابطه فرهنگ (بومی) و نگرش دانش‌آموزان به اعتیاد را تحت تأثیر قرار دهد.

عوامل متعددی در شکل‌گیری شخصیت دانش‌آموزان نقش دارد. عوامل مرتبط با خانواده، عوامل مدرسه‌ای، همسالان، عوامل اجتماعی، نگرش‌ها و باورهای فرهنگی، باورهای مذهبی و عوامل ژنتیکی از جمله مهمترین علل شکل‌گیری شخصیت دانش‌آموزان به حساب می‌آید. فرهنگ به عنوان سیستمی از نمادها، باورها، ارزش‌ها، هنجارها و اعمالی که در میان مجموعه‌ای از افراد به هم پیوسته به اشتراک گذاشته شده، تعریف می‌گردد. فرهنگ به طور مستمر از طریق زبان‌ها، رسانه‌ها، مؤسسات و موارد مشابه منتقل و بازتولید می‌شود. بنابراین با توجه به تأثیر فرهنگ (بومی) بر موارد ذکر شده می‌توان فرهنگ را عامل اساسی شکل‌گیری شخصیت دانش‌آموزان و نوجوانان دانست. به گونه‌ای که گوردون آلپورت، یکی از بنیان‌گذاران روان‌شناسی شخصیت، فرهنگ را برای درک شخصیت ضروری می‌داند. از آنجایی که فرهنگ اشکال مختلفی مانند فرهنگ‌های ملی، قومی، سیاسی، مذهبی، تکنولوژیکی و طبقات اجتماعی دارد؛ افراد می‌توانند هویت‌های فرهنگی متعددی داشته باشند که نشان دهنده تعلق آنها به اشکال مختلف فرهنگ است (لو، بنت-مارتینز و وانگ، ۲۰۲۳). بنابراین شخصیت دانش‌آموزان و نوجوانان اقوام مختلف ایرانی از جمله دانش‌آموزان خرم‌آبادی نیز متأثر از فرهنگ بومی و باورهای دینی که یکی از ویژگی‌های بارز فرهنگ بومی (شیخ علی زهرایی، ۱۳۹۷) است، می‌باشد.

پیشنهاد می‌شود، برنامه‌های آموزشی و مدل‌های شایستگی فرهنگی، متناسب با فرهنگ بومی / محلی دانش‌آموزان طراحی و اجرا گردد، زیرا بسیاری از برنامه‌های آموزشی جهانی و ملی نیازهای دانش‌آموزان محلی را نادیده گرفته‌اند. مصرف مشروبات الکلی و اعتیاد دانش‌آموزان یک نگرانی آموزشی عمده است که باید از طریق فرهنگی به آن پرداخته شود (بروسون و همکاران^۳، ۲۰۱۳).

1. Kang

2. Winters, Malouff & Schutte

3. Brorson

توجه به فرهنگ بومی در آموزش امری غیرقابل انکار است. لذا مدارس باید راههای حمایتی، سنتی و در حال تکاملی برای یادگیری دانش‌آموزان بومی پیدا کند. در نتیجه در مفهوم سازی برنامه‌های آموزشی بومی باید همه ابعاد فرهنگ بومی ذهنی، معنوی، عاطفی و فیزیکی در نظر گرفته شود. عدم توجه به برنامه‌ها و نیازهای بومی بخصوص در مبارزه با مشکلات و آسیب‌ها از جمله اعتیاد محکوم به شکست است (پوتیا همکاران^۱، ۲۰۲۱). همچنانکه (داسگوپتا^۲، ۲۰۱۷) در یک مرور سیستماتیک به شکست درمان اعتیاد به مواد مخدر به دلیل عدم بررسی پیشینه فرهنگی افراد معتاد به مواد مخدر اشاره نمود. بنابراین تدوین برنامه‌های آموزشی و درسی بدون توجه فرهنگ بومی اقوام مختلف ایرانی کارآیی چندانی ندارد. برای اثربخشی برنامه‌های آموزشی و درسی مبتنی بر فرهنگ بومی، مشارکت دادن جامعه، خانواده و معنویت ضرورتی انکارناپذیر است. بنابراین خانواده، سنت‌گرایی و معنویت باید در پیشگیری و درمان سوء مصرف مواد ادغام شوند تا از سوی گروههای قومی و نژادی مورد پذیرش قرار گیرد (مک کورمیک، ۲۰۰۰ و ریهنر^۳، ۲۰۱۰). معنویت و توجه به دستورات دین مبین اسلام از ویژگی بارز همه اقوام ایرانی است، در نتیجه توجه به ارزش‌های دینی شرط اساسی موفقیت برنامه‌های آموزشی و درسی مبتنی بر فرهنگ بومی اقوام ایرانی در درمان و پیشگیری از اعتیاد در دانش‌آموزان است. قطع ارتباط با ارزش‌ها و سنت‌ها سبب اضطراب وجودی و گرایش نوجوانان به الکل و مواد می‌گردد. کشف معنا و شفای حاصل برای مراجعان بومی از طریق اتصال مجدد به ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی امکان‌پذیر است. لذا توجه به معنویت در برنامه‌های آموزشی جوامع بومی برای اثربخشی ضرورت دارد.

بنابراین لازم است، مسئولین آموزش پرورش و سازمان پژوهش و برنامه‌های آموزشی که مسئولیت تدوین کتب درسی را بر عهده دارد، به نیازهای دانش‌آموزان و فرهنگ بومی/ محلی هر یک از اقوام ایرانی توجه جدی داشته باشند. همچنین در درمان و پیشگیری از اعتیاد بهتر است، برنامه‌ها و طرح‌های درمانی متناسب با نیازهای مراجع و فرهنگ بومی تنظیم و اجرا گردد، زیرا ارائه درمان متناسب با نیازها و فرهنگ مراجع، میزان ماندگاری فرد در درمان افزایش می‌دهد، که این امر می‌تواند، سبب موفقیت در درمان شود. از این رو، برنامه‌ها و رویکردهای مبتنی بر درمان بومی را می‌توان با رویکردها و تکنیک‌های رایج روانشناختی تقویت کرد و به مراجع عرضه نمود. بنابراین، لازم است؛ سازمان‌های مسئول در درمان و پیشگیری از اعتیاد از جمله سازمان بهزیستی، برای موفقیت در این زمینه به تقویت و تدوین طرح‌ها و برنامه‌های مبتنی بر شایستگی فرهنگی اقدام کنند.

امروزه جهانی شدن، یکنواختی فرهنگی غیربومی را به ملت‌ها تحمیل می‌کند. جهانی شدن فرهنگی مستلزم نفوذ فرهنگ‌های بیگانه به فرهنگ، هنجارها، ارزش‌ها و تغییر ساختار اجتماعی جوامع بومی است (دارامولا^۴، ۲۰۲۰). جهانی شدن فرهنگی بی‌عدالتی بی‌نظیری را در جوامع بومی ایجاد کرده است، رفتار مردم را به طرق مختلف تحت تأثیر قرار داده است و بسیاری از مردم را مجبور به اتخاذ سبک زندگی مبتنی بر منفعت شخصی، خودخواهی، فردگرایی کرده است و باعث شده مردم به فیلم‌ها، کالاهای خارجی ارادت و اشتیاق روانی پیدا کنند (دارامولا و اویناد^۵، ۲۰۱۵). بنابراین، این امپریالیسم فرهنگی به بهانه جهانی شدن در حال تحمیل ارزش‌های غربی به فرهنگ‌های بومی است تا رونق اقتصادی خود را بهبود بخشند (دارامولا، ۲۰۲۰). از طرفی باید در نظر

1. Putia

2. Dasgupta

3. Reyhner

4. Daramola

5. Daramola , B Oyinade

داشت که توجه به فرهنگ بومی به معنای بی‌توجهی به جهانی‌شدن و یا در امان بودن نیست. جهانی‌شدن به معنای از دست رفتن مرزبندی‌های مصنوعی است (قاسمی و ناظری، 1391). بنابراین، جهانی‌شدن فرهنگ به معنای، جهانی‌شدن ارزشها، سنتها و هنجارهای پایدار یک یا چند فرهنگ است. پدیده چند فرهنگی هر چند بیانگر تنوع و تکثر است ولی در عین حال مستلزم وحدت نیز هست (سپهرنیا، ۱۳۹۰). بنابراین به جای آنکه جهانی‌شدن را دلیلی بر تخریب فرهنگ‌های بومی و غرب‌زدگی بدانیم، می‌توانیم پدیده چند فرهنگی را به عنوان عقلانیت جهانی و عاملی برای رشد و توسعه در نظر بگیریم. این موضوع سبب می‌گردد؛ فرهنگ‌های بومی نقش مکملی را برای یکدیگر ایفا کنند و فرهنگ جهانی را غنا بخشند. فرهنگ‌های بومی با شناخت و تحلیل فرهنگ‌های غربی و جهانی، از ارزش‌ها و پتانسیل‌های ممتاز تأثیر پذیرفته و در برابر فرهنگ‌های ضد ارزشی که موجب از میان رفتن اصالت انسانی می‌شوند واکنش تدافعی اتخاذ می‌کنند. در نتیجه برای در امان بودن نفوذ فرهنگ‌های غربی و سودجویانه و دارای سوگیری باید ارزش‌ها، اعتقادات و ظرفیت‌های فرهنگ بومی را شناخت و به آنها پایبند بود. فرهنگ ایران بسیار غنی، متمدن و میراث فرهنگی تاریخی ایرانی، در جهان بی‌مانند است. فرهنگ‌های بومی ایران با تکیه بر آداب و رسوم، میراث فرهنگی و تاریخی، هنجارها و آیین‌های باستانی و ظرفیت‌های بی‌ظنیر دین اسلام و فرهنگ اسلامی مانند جامعیت و کامل بودن، ذاتی بودن جهانشمولی، الهی و فطری بودن و دعوت به عقلانیت و غیره می‌تواند به شناسایی هرچه بیشتر و بهتر خود به جهانیان بپردازد و از آسیب دیدن و غرب‌زدگی جلوگیری نماید و با اسفاده از این فرصت‌های بالقوه و غلبه بر چالش‌های جهانی‌شدن، ارزش‌های خود را پایدار نمایند و به جهانی‌شدن فرهنگ ایرانی - اسلامی بینجامد. بنابراین فرهنگ بومی ایرانی - اسلامی در تعامل با سایر فرهنگ‌ها و جذب ارزش‌های مثبت آنها، امور ناسازگار با فرهنگ خود را طرد نموده و با غنی کردن فرهنگ بومی مانع نفوذ عناصر محوری دیگر فرهنگ‌ها می‌گردد. لازمه اینکار شناخت ظرفیت بالقوه فرهنگ‌های بومی، شناخت عوامل مخاطره‌آمیز و محافظت کننده فرهنگ بومی و درونی کردن ارزش‌های فرهنگی و خودباوری است.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به حجم بالای ابزار خود گزارش دهی اشاره کرد که ممکن است، تعمیم‌پذیری داده‌ها را با تهدید مواجه سازد. پیشنهاد می‌شود به شناسایی و تقویت عوامل مخاطره‌ای و محافظت کننده فرهنگ بومی در مناطق مختلف کشور اقدام شود. همچنین توصیه می‌شود، عوامل تأثیر گذار بر فرهنگ و به تبع عوامل تأثیر گذار بر نگرش دانش‌آموزان و نوجوانان از جمله شخصیت مورد توجه قرار گیرد و آموزش‌های لازم ارائه گردد.

منابع:

- امان الهی، عباس؛ اصلانی، خالد؛ مضری ابراهیمی، ناصر؛ درخور، فاطمه (۱۳۹۲). بررسی رابطه‌ی عملکرد خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با آمادگی اعتیاد، دو فصلنامه مشاوره کاربردی، ۳ (۱)، ۷۶ - ۶۳.
- حاج شیخ علی زهرایی، مریم (۱۳۹۷). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و باورهای دینی. تهران: انتشارات نظری.
- حجت، سید کاوه؛ آزادی، ابوالفضل؛ منادی زیارت، حدیثه؛ نوروزی خلیلی، مینا؛ حاتمی، سید اسماعیل؛ رضایی، مهدی؛ (۱۳۹۴). اثربخشی شناخت درمانی گروهی عوارض تریاک در نگرش به اعتیاد نوجوانان دارای والد معتاد، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، ۲۲ (۴)، ۳۵۸ - ۳۴۹.
- حسین زاده فرمی، مهدی؛ صادقی ده چشمه، ستار (۱۳۹۸). تبیین مصرف مواد مخدر در بین اقوام منطقه مرکزی شهر کرد، مسائل اجتماعی/ایران، ۱۰ (۲)، ۱۱۱ - ۱۲۹.

حسینی، محمد شریف (۱۳۹۷). تحلیل عناصر فرهنگی و عادات فرهنگی مردم در خصوص آسیب اجتماعی اعتیاد در روستای مرزیجران از توابع اراک، *فصلنامه دانش/انتظامی پلیس استان مرکزی*، ۸ (۱)، ۹۵-۱۲۲.

سپهرنیا، رزیتا (۱۳۹۰). بررسی نقش جهانی شدن در شکل‌گیری خاص‌گرایی‌های فرهنگی. *فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن*، ۵، ۱۴۱-۱۲۱.

سبک‌رو، مهدی؛ حق‌بین‌عالیه؛ ابراهیم‌زاده، رضا (۱۳۹۵). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی پنج‌عاملی نئو با تعادل کار و زندگی در دانشگاه یزد. *فصلنامه آموزش عالی ایران*، ۳۰، ۱۳۰-۱۱۲.

صدیق‌سروستانی، رحمت‌اله؛ قادری، صلاح‌الدین (۱۳۸۸). هنجارهای تسهیل‌کننده مصرف مواد مخدر (ترباک و نظایر آن) در میان خرده فرهنگ‌های قومی در ایران. *فصلنامه دانش/انتظامی*، ۱۰ (۲)، ۸۲-۱۰۹.

عراقیه، علیرضا؛ فتحی و اجارگاه، کورش؛ برزگر، نادر و مرادی، سعید (۱۳۹۰). توسعه سرمایه انسانی در آموزش عالی از طریق احترام به تنوع فرهنگی دانشجویان، *نشریه مدیریت و برنامه ریزی در نظام‌های آموزشی*، ۴ (۷)، ۸۵-۹۹.

قاسمی، حاکم و ناظری، زهرا (۱۳۹۱). فرهنگ ایرانی در عصر جهانی شدن. (مورد مطالعه فرهنگ نوروز). *نشریه مطالعات فرهنگ - ارتباطات*، ۱۳ (۱۹)، ۹۷-۱۱۲.

مام‌شریفی، پیمان؛ کورانی، زینب؛ درتاج، فریبرز؛ حق‌محمدی‌شراهی، قباد و سهی، مجید (۱۳۹۹). در پژوهش تدوین مدل پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی با نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت، *مجله علوم روانشناختی*، ۱۹ (۹۴)، ۱۲۲۹-۱۲۱۹.

مغانلو، مهناز و والیوند، یاسر (۱۳۹۹). مدل‌یابی گرایش به اعتیاد بر اساس صفات مدل پنج عاملی شخصیت با میانجیگری تاب‌آوری در دانشجویان، *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۶ (۶۳)، ۲۸۴-۲۶۷، ۱۳۹۹.

مومبینی، محمد علی؛ حسین‌زاده، علی حسین؛ مومبینی، آریتا (۱۳۹۸). بررسی عوامل اجتماعی-فرهنگی مؤثر بر گرایش به مصرف مواد مخدر بر مبنای رویکرد کج رفتاری (مورد مطالعه: جوانان شهر اهواز)، *فصلنامه توسعه اجتماعی*، ۱۳ (۳)، ۱۹۷-۲۲۸.

میرفردی، اصغر؛ شهریاری، مرضیه (۱۳۹۶). مطالعه قوم‌نگارانه‌ی هنجارها و توصیه‌های عامیانه تشویق‌کننده مصرف مواد مخدر (مورد مطالعه: قوم عرب شهرستان اهواز، *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۱ (۴۳)، ۱۰۶-۱۲۵).

ناعمی، محمد علی و تاج‌آبادی، طاهره (۱۳۹۶). تأثیر آموزش گروهی عوارض سوء مصرف مواد بر نگرش به اعتیاد دانش‌آموزان دختر دبیرستانی دارای والد معتاد (مطالعه موردی)، *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۱۱ (۴۱)، ۸۵-۱۰۱.

Abbott, P & Chase. M. D. (2008). Culture and Substance Abuse: Impact of Culture Affects Approach to Treatment. *Psychiatric Times*, 25 (1).

Abdullayev, Sh. (2020). Role of the culture for formation of the attitude, *Technium Social Sciences Journal*, 14, 354-362.

Alderete, E., Gregorich, S. E., Monteban, M., Kaplan, C. P., Mejia, R., Livaudais-Toman, J., Pérez-Stable, E. J. (2016). Effect of appreciation for Indigenous cultures and exposure to racial insults on alcohol and drug use initiation among multiethnic Argentinean youth. *Preventive Medicine*, 58, 60- 68.

Betancourt, J.R. (2006). Cultural competence and medical education: many names, many perspectives, one goal. *Academic Medicine*; 81(6): 499-501.

Brorson, H. H., Arnevik, E. A., Rand-Hendriksen, K. & Duckert, F. (2013). Drop-out from addiction treatment: A systematic review of risk factors. *Clinical Psychology Review*, 33.

- Carvajal, S. & Young R. S. (2009). Introduction to the Proceedings for the Conference: Culturally Based Substance Abuse Treatment for American Indians/Alaska Natives and Latinos. *J Ethn Subst Abuse*, 8(3): 207–222.
- Chiu, C-Y., Gelfand, M.J., Yamagishi, T., Shteynberg, G., Wan, C.(2010). Intersubjective culture: the role of intersubjective perceptions in cross-cultural research. *Perspect. Psychol. Sci.* 5(4):482–93
- Daramola, F. (2020). Globalization and African Culture: The Nigerian Experience, *The International Journal of Humanities & Social Studies*, 8 (1), 270-275.
- Daramola, I., Oyinade, B. (2015). Impact of Cultural Globalization on Africa: The Role of Western Media, *International Journal of Education and Research*, 3 (3).
- Dasgupta, A . (2017). *Alcohol, Drugs, Genes and the Clinical Laboratory: An overview for healthcare and safety professionals* (pp. 89-105). Academic Press.
- Dennhardt, A. A., & Murphy, J. G. (2013). Prevention and treatment of college student drug use: A review of the literature. *Addictive Behaviors*, 38(10), 2607-2618.
- Dogutas, A. (2023) Sociological Influences on Addiction: Culture and Ethnicity. *Open Journal of Social Sciences*, **11**, 617-629.
- Dubey, C., Arora, M., Gupta, S., & Kumar, B (2010). Five Factor correlates: A comparison of substance abusers and nonsubstance abusers. *Journal of the indian academy of applied psychology*, 36, 107-114.
- Epple, S., Thubauville, S. (2012). Cultural diversity in Ethiopia between appreciation and suppression. *Paideuma*, 58:153–166.
- Gainsbury, S. (2017). Cultural competence in the treatment of addictions: Theory, practice and evidence. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 24(4):987-1001.
- Gonzalez, C. F, Garfinkle, J. (2003). Critical issues in the development of culturally relevant substance abuse treatments for specific minority groups. *Alcoholism Clinical and Experimental Research*, 27:1381– 1388.
- Gray, K. M, Squeglia L. M. (2018). Research Review: What have we learned about adolescent substance use? *J Child Psychol Psychiatry*, 59 (6):618–27.
- Guenzel N., Dai, H. D., Dean, L. (2023). Context of substance initiation among urban Native Americans: an exploratory retrospective case-control study. *PeerJ*. Nov 27,11, e16482.
- Hamidullah, Sh., Thorpe, H. H. A., Frie, J. A., Mccurdy, R. D & Khokhar, J. Y. (2020). Adolescent Substance Use and the Brain: Behavioral, Cognitive and Neuroimaging Correlates. *Frontiers in Human Neuroscience*, 14, 298.
- Harris, E., McFarland, J. (2000). The Assessment of Cultural Protective Factor Among Native Americans: The Survey of Nez Perce Culture. *Paper presented at the Annual Meeting of the American Evaluation Association.*,
- Hofstede G & McCrae, R. (2004). Personality and Culture Revisited: Linking Traits and Dimensions of Culture, *Cross-Cultural Research*, 38 (1).
- Hostovesky, M., Prokop, P. The relationship between internet addiction and personality traits in Slovak secondary schools students. *JAMSI*, 2018, 14(1), 83-101.
- Huey Jr, S. J., Tilley, J. L., Jones, E. O., & Smith, C. A (2014). The contribution of cultural competence to evidence-based care for ethnically diverse populations. *Annual Review of Clinical Psychology*, 10, 305-338.

- Kang, W. (2022). Big Five personality traits predict illegal drug use in young people, *Acta Psychologica*, 231, 103794.
- Kataoka S, Novins D. K, DeCarlo Santiago, C. (2010). The practice of evidence-based treatments in ethnic minority youth, *Child Adolesc Psychiatr Clin N Am*, 19:775–789,.
- Kaur L. R., Novins, D. (2012). The Role of Culture in Substance Abuse Treatment Programs for American Indian and Alaska Native Communities, *Psychiatric Services*, 63 (7), 686- 692.
- Kim, P. Y., Kendall, D. L., & Cheon, H. (2019). Racial microaggressions, cultural mistrust, and mental health outcomes among Asian American college students. *American Journal of Orthopsychiatry*. Advance online publication. doi: 10.1037/ort0000203.
- Lu, G. J., Benet-Martínez, V & Wang, L. Ch. (2023). A Socioecological-Genetic Framework of Culture and Personality: Their Roots, Trends, and Interplay, *Annual Review of Psychology*, 74, 363-390.
- Maina, G., Mclean, M., Mcharo, S., Kennedy, M., Djimetio, J., King, A. (2020). A scoping review of school-based indigenous substance use prevention in preteens (7-13 years), *Subst Abuse Treat Prev Policy*, 15:74.
- McCarty, T. L., Lee, T. S (2014). Critical Culturally Sustaining/Revitalizing Pedagogy and Indigenous Education Sovereignty. *Harvard Educational Review*, 84 (1): 101–124.
- McCormick, R. M. (2000). Aboriginal Traditions in the Treatment of Substance Abuse. *Canadian Journal of Counselling / Revue canadienne de conseil*, 34: 1, 25-32.
- Meruelo, A. D, Castro N., Cota, C. I., Tapert, S.F. (2017). Cannabis and alcohol use, and the developing brain, *Behav Brain Res*. 15, 325, 44-50.
- Monaco, G. L., Bonetto, E., Codaccioni, C., Araujo, M. V., Piermattéo, A. (2020). Alcohol ‘use’ and ‘abuse’: when culture, social context and identity matter: Alcohol ‘use’ and ‘abuse’, *Current Opinion in Food Science*, 33, 9- 13.
- Morris, M. W., Chiu C., Liu, Z. (2015). Polycultural psychology. *Annual Review of Psychology* 66 (1), 630-659.
- Nasim, A., Fernander, A., Townsend, T. G., Corona, R & Belgrave, F. Z (2011). Cultural Protective Factors for Community Risks and Substance Use Among Rural African American Adolescents. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 10, 4, 319- 336.
- Nickerson, Mark, LICSW (2016). *Cultural Competence and Healing Culturally Based Trauma With EMDR Therapy*. New York: Springer Publishing Company.
- Oyserman D. (2017). Culture three ways: culture and subcultures within countries. *Annual Review of Psychology*, 68, 435–63.
- Park-Lee, E., Lipari, R. N., Bose, J., Hughes, A., Greenway, K., Glasheen, C., Herman-Stahl, M., Penne, M., Pemberton, M., & Cajka, J (2018). Substance use and mental health issues among U.S.-born American Indians or Alaska Natives residing on and off tribal lands. *Substance Abuse and mental health services administration*. 7 (11).
- Plummer, C. A., Njuguna, W. (2009). Cultural protective and risk factors: Professional perspectives about child sexual abuse in Kenya. *Child Abuse & Neglect*, 33, 524–532.
- Putia, S., Phukaoa, D., Tapintab, D., Sherer, P. P. (2021). Model of the cultural competence and cognitive behavioral therapy for drug addiction rehabilitation in the 3 southern border provinces of Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 42, 753–760
- Reilly, R., Gendera, S., Treloar, C., Roe, Y., Conigrave, K., Azzopardi, P., Ward, J (2020). Identifying risk and protective factors, including culture and identity, for methamphetamine use in Aboriginal and Torres Strait Islander communities: Relevance of the ‘communities that care’ model. *Social Science & Medicine*, 266, 113451.

- Reyes-García, V., Gravlee, C. C., McDade, T. W., Huanca, T., Leonard, W. R., Tanner, S. (2010). Cultural consonance and psychological well-being. Estimates using longitudinal data from an Amazonian society, *Cult. Med. Psychiatry*, 34(1):186-203.
- Reyhner, J. (2010). Indigenous language immersion schools for strong indigenous identities. *Heritage language journal*, 7(2), 138- 152.
- Rockey, R., Hong, J. I., Caroline E., Callie, K. (2016). A study of the effectiveness of the Gifts of the Seven Directions Alcohol Prevention Model for Native Americans: Culturally sustaining education for Native American adolescents, *Contemporary Educational Psychology*, 47, 24- 31.
- Rowan, M., Poole, N., Shea, B., Gone, J. P., Mykota, D., Farag, M., Hopkins, C., Hall, L., Mushquash, C., Dell, C (2014). Cultural interventions to treat addictions in Indigenous populations: findings from a scoping study, *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 2014, 9:34.
- Shell, D. F., Newman, I. M., & Fang, X. (2010). The Influence of Cultural Orientation, Alcohol Expectancies, and Self-efficacy on Adolescent Drinking Behavior in China, *Educational Psychology Papers and Publications*. 173.
- Soto, C.; West, A. E.; Ramos, G. G.; Unger, J.B (2020). Substance and Behavioral Addictions among American Indian and Alaska Native Populations. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 19, 2974.
- Squeglia, L. M, Gray, K. M. (2016). Alcohol and Drug Use and the Developing Brain. *Curr Psychiatry Rep*, 2016, 18(5):46.
- Szelemko, W. J., Wood, J.W., Thurman, P. J. (2006). Native Americans and alcohol: past, present, and future. *J Gen Psychol*, 133:435-451.
- Van Dijk, C. F., Rowan, M., Dell, C., Mushquash, C., Hopkins, C., Fornssler, B., Hall, L., Mykota, D., Farag, M & Shea, B. (2014). Honoring Indigenous culture-as-intervention: Development and validity of the Native Wellness Assessment, *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 13(3).
- Wheeler, P. B., Stevens-Watkins, D., Moody, M., Dogana, J., Lewis, D. (2019). Culturally relevant risk and protective factors for nonmedical use of prescription opioids among incarcerated African American men. *Addictive Behaviors*, 93, 46- 51.
- Widiger, T. A & Oltmanns, J.R. (2017). Neuroticism is a fundamental domain of personality with enormous public health implications, *World Psychiatry*, 16 (2): 144–145.
- Wood, A. P., Dawe, S., & Gullo, M. J (2013). The role of personality, family influences, and prosocial risk-taking behavior on substance use in early adolescence. *Journal of Adolescence*, 36(5), 871-881.
- Wong, H. M. A. (2013). *How culture shapes personality: a preliminary study*, Pepperdine University, Graduate School of Education and Psychology, A clinical dissertation for the degree of Doctor of Psychology.
- Zargar, Y & Ghaffari, M. (2009). Simple and Multiple Relationships between Big-Five Personality Dimensions and Addiction in University Students. *Iranian Journal of Public Health*, 38 (3).
- Zhao, Y., Qin, F., Han, S., Li, S., Zhao, Y., Wang, H., Tian, J & Cen, X. (2022). Micro RNAs in drug addiction: Current status and future perspectives. *Pharmacology & Therapeutics*, 236, 108215.

Protective and risky factors of native culture and attitude towards drug use in students

Sarani, H., Viskarmi H A, Ghadampour, E

¹ . PhD Student in Educational Psychology, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. hadisarani@yahoo.com

² . Associate Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. veiskarami.h@lu.ac.ir

³ . Professor, Department of Psychology, Faculty of Literature and Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran.. ghadampour.e@lu.ac.ir

Abstract

The present study aimed to investigate the impact of indigenous culture on the attitudes of secondary school students towards substance abuse, with the mediating role of personality. The method used in this study was correlational, employing structural equation modeling (SEM). The research population included all second-grade secondary school students in Khorramabad city who were studying during the academic year of 1400-1401 (2021-2022). The sample size consisted of 380 students, selected using a proportional stratified sampling method. The measurement tools included standard questionnaires for measuring theoretical attitudes towards addiction (2001), Costa and McCree's personality (1992) and a researcher-developed questionnaire on indigenous cultural beliefs. The results indicated a significant relationship between indigenous cultural beliefs and students' attitudes towards addiction. Furthermore, the findings demonstrated that indigenous cultural beliefs have a significant indirect effect on students' attitudes towards substance abuse through personality. Consequently, identifying risk factors and strengthening protective factors can have a significant impact on preventing addiction among different Iranian ethnic groups.

Keywords: - attitude towards addiction - Cultural beliefs - personality